

הצל כמשאב לאומי במחסור

ניסים פינס, אמנון באומהורן

מילה ירוקת עד מורכבת זן "גרין בול". מאד מתאימה למגרשי חניה או מדרכות רחבות.

קיימות סיבות רבות לנטיעת עצי נוי, בהן פריחה יפה, צבעי שלכת, הפחתת זיהום האוויר מאבק ופיח, קליטת דו-תחמוצת הפחמן (CO_2) והעשרת האוויר בחמצן. כל הסיבות המוזכרות לעיל טובות ונכונות בכל העולם. אבל בארצנו החמה, שבה הקיץ נמשך שמונה חודשים בשנה, ישנה סיבה נוספת וחשובה לא פחות ואולי אף חשובה יותר מחלקם - הצל.

כל המהלך ברחובות ערינו או מנסה למצוא חנייה למכוניתו נתקל כמעט תמיד בבעיה אקוטית - היעדר הצללה שתציל אותו מקרני השמש הקופחת. באזור המוצל על ידי עצים הטמפרטורה נמוכה ברוב שעות היום והלילה ב-5 מעלות צלסיוס לפחות מאשר בסביבה הלא מוצלת.

היעדר הצל ברחובותינו אינו גזירה משמים אלא מעשה ידי האדם שבחר בהתעלמות מצרכי

הציבור, אם מסיבות של חוסר מקצועיות, המשקללת את האמצעים הטובים ביותר להשגת המטרה ואם מסתם אדישות. **יתכן גם שהסיבה לכך היא שהצל לא הוגדר מעולם כמשאב הנמצא בחסר.**

אם נבחן את מספר ימי העיון והכנסים השנתיים שנערכו ונערכים על ידי משרד החקלאות והארגון לגננות ונוף בנושאים כגון משבר המים, נמצא שנערכו עשרות רבות של מפגשים כאלה. בכל ימי העיון מתמקדים בנושאים כגון "גנים חסכני מים", "גינות ים תיכוניות", "צמחים פורחים" ועוד נושאים שכבודם במקומו מונח אך הבעיה היא שהם חוזרים על עצמם מדי שנה ואף אחד לא מתמקד ב**ראיה האיסטרטגית של יצירת מיקרו-אקלים בר-קיימא שיסכך על רוב המרחב האורבני, יוריד את הטמפרטורה הממוצעת ב-4-5 מעלות ויעלה את איכות האוויר.**

יצירת מיקרו-אקלים כזה תשפר את איכות החיים של התושבים, תגדיל יציאה מוגברת של תושבים לפעילות חברתית חוץ ביתית, ולכן גם תתרום להפחתת צריכת החשמל הנחוצה למיזוג אוויר.

אין לנו ספק שהדגשת החשיבות הרבה של תרומת העצים להצללה ולהפחתת זיהום האוויר בערים תשמש שגריר של רצון טוב אצל המקצצים למיניהם.

האמצעים ליצירת איכות חיים משופרת אינם יקרים, אך התנאי להגשמת המטרה הוא מכלול פעולות הכרוכות זו בזו ורק נקיטה כוללת של צעדים תביא להגשמת המשימה, הנראית לנו משימה לאומית לכל דבר.

חשוב להדגיש שהסיבה הראשונה לנטיעת עצים היא צל והפחתת זיהום האוויר ורק אחר כך פריחה וצבעי שלכת.

אולמוס קטן עלים מורכב זן "רשפים". יתאים כעץ רחוב או למגרשי חניה. מתאפיין בשלכת אדומה.

3. לנטוע עצי צל במגרשי חניה ולהגדיר בחוק את כמות העצים לכל מקום חניה.

רוב מגרשי החניה בארץ חפים מכל צל. חשוב להגדיר גם את מיקומם של העצים באתר ובלבד שיהיו עצים רחבי נוף.

4. קביעת מפרט טכני לחיפוי קרקע ע"י מרצפות חדירות למים ואוויר ברחובות ובמגרשי חניה.

מפרט כזה ישפר חדירת מים לקרקע באיזור החופף לעיקר תפוצת השורשים של העץ ויאפשר לעצים להתפתח לגודל מירבי (מפרט המיושם במדינות אירופיות רבות בהם הצל לא כל כך בחסר והשמש קופחת פחות...).

האריחים סביב העץ יהיו עם "חורים" בקוטר של 5 ס"מ לפחות.

שטח ה"חורים" יהיה ביחס של 25% לפחות ליחידת שטח מרצפת.

טבעת האריחים המחוררים המקיפה את העץ תהיה בקוטר 1.3 מטר לפחות. ככל שהקוטר הנ"ל יגדל - כן יטב.

לכל עץ במדרכות או במגרשי חניה יש להקצות מרחב מאוורר של 2X2 מטר לפחות.

נגר עילי בתקופת הגשמים: בשטחים משופעים, רצוי לתכנן כך שמירב הנגר יגיע למרחב האיגום סביב העץ כדי להביא את כמות המים הזמינים לקראת הקיץ למקסימום!

5. התקנת מערכות השקיה לעצים בסטנדרט הכי גבוה ולהגדיר את שרידותן לפחות לעשר שנים.

חשוב לזכור שרוב עצי הרחוב זקוקים להשקייית עזר גם לאחר התבססותם. ההשקיה חשובה גם על מנת להבטיח קצב צמיחה שיקצר למינימום את משך הזמן מהנטיעה עד למתן הצל.

פתרונות טכניים טובים ומפרטים ניתן למצוא במדריך החדש לעצי נוי הניתן להשגה כרגע באתר המחלקה להנדסת הצומח של משרד החקלאות ושיודפס בחודשים הקרובים.

6. הצבת העץ לצל כמטרה מרכזית בשיח המקצועי של אנשי המקצוע.

ברגע שאדריכלי הנוף, היועצים, המדריכים, רכזי הגינון במועצות ועיריות יחלו לעסוק בנושא, תהיה גם התייחסות מוגברת בקרב מנהיגי הציבור בהם ראשי ערים ומועצות מקומיות, חברי כנסת ועוד. למטרה זו יש להסתייע בשירותי המשרדים הרלוונטיים: משרד החקלאות, משרד השיכון והמשרד לאיכות הסביבה.

7. ימי עיון, כנסים והרצאות.

אנו ממליצים לערוך סביב הנושא: "הצל כמשאב לאומי במחסור" יום עיון מיוחד לאדריכלי הנוף, עם דגש מיוחד על הצללת מגרשי חניה. כולם מדברים על "עצי רחוב" אך כאמור, על מגרשי חניה תמיד מדברים בנוסף, יש לשאוף להכנסת הנושא כהרצאות בכל כינוס שנערך בתחום הגננות, איכות הסביבה וכו'.

ניסים פינס: אגרונום ושתלן, פרסם לאחרונה ספר על מגוון עצי נוי בישראל.

אמנון באומהורן: מקים משתלת אלון, עוסק בגידול עצי נוי מורכבים, חבר בפורום היגוי ארצי לעצי רחוב.